

Nr 40

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående rätt till visstidspension för riksdagens ledamöter i vissa fall m. m. jämte motioner.

Ärendet

I detta utlåtande behandlas den *framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor*, som avlåtits den 6 november 1968 med förslag till ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande. Förslaget åsyftar att riksdagens ledamöter skall få rätt till visstidspension eller avgångsersättning vid avgång före 65 års ålder under vissa förutsättningar. Framställningen är fogad vid detta utlåtande.

Vidare behandlas *motionen II: 647* som väcktes under allmänna motions-tiden av herr Rubin (mbs) med hemställan, »att riksdagen måtte ändra reglerna om pension till riksdagsman i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande på så sätt, att riksdagsman som avgår i samband med enkammarreformen erhåller pension i skälig omfattning enligt vad ovan sägs».

Därutöver behandlas nedan angivna *följdmotioner* som väckts i anledning av framställningen. Beträffande motiveringen hänvisar utskottet i samtliga fall till motionerna.

De likalydande *motionerna I: 1027 och II: 1299*. Texten är tryckt i andra kammaren. Motionärer är i *första* kammaren herr Werner (vpk) och i *andra* kammaren herr Hermansson samt fru Marklund, fru Ryding, herrar Hector, Lorentzon och Thunborg (alla vpk). — *Hemställan* avser: »att riksdagen måtte avslå styrelsens för riksdagens förvaltningskontor nu föreliggande förslag till ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande».

De likalydande *motionerna I: 1034 och II: 1311*. Texten är tryckt i andra kammaren. Motionärer är i *första* kammaren fröken Ranmark (s), fröken Stenberg, herrar Kaijser och Lundberg (alla h), Karl-Erik Eriksson, Erik F. Petersson och Skårman (alla fp) samt Nils Theodor Larsson (cp) och i *andra* kammaren fru Sjövall (s) samt fru Eriksson i Stockholm, fru Hörnlund, fru Lindberg, herrar Hammarberg, Hammarsten, Hugosson och Johansson i Norrköping (alla s), Dickson och Lothigius (båda h) samt Andersson i Örebro (fp). — *Hemställan* avser: »att riksdagen måtte med av-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 5 saml. 2 avd. Nr 40*

slag å förvaltningskontorets förslag antaga förslag till lag om ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppgadgets fullgörande i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen och med den utformning, som det må ankomma på konstitutionsutskottet att utarbeta».

De likalydande *motionerna I: 1035 och II: 1309*. Texten är tryckt i första kammaren. Motionärer är i *första* kammaren herrar Ferdinand Nilsson och Johan Olsson (båda cp) och i *andra* kammaren herrar Eriksson i Bäckmora och Johansson i Skärstad (båda cp). — *Hemställan* avser: »att riksdagen avslår förvaltningskontorets skrivelse av den 6 november 1968 angående ändring i ersättningsstadgan; samt att riksdagen i skrivelse till förvaltningskontoret hemställer att nytt förslag föreläggs 1969 års riksdag».

Motionen II: 1308 av herrar Gustavsson i Alvesta och Jonasson (båda cp). — *Hemställan* avser: »att bestämmelserna i ersättningsstadgan utformas så att visstidspension utgår efter fyllda 60 år och om särskilda skäl föreligger 55 år».

Motionen II: 1310 av herr Sjöholm (fp). — *Hemställan* avser: »att riksdagen måtte besluta *dels* avslå förvaltningskontorets föreliggande förslag till visstidspension och till engångsersättning i vissa fall och *dels* åt förvaltningskontoret giva i uppdrag att framlägga nytt förslag i ärendet, vari kravet på behovsprövning i det särskilda fallet beaktas».

Motionen II: 1300 av herr Werbro (fp). — *Hemställan* avser: »i första hand att riksdagen måtte besluta uppdraga åt talmanskonferensen att genom en kommitté, bestående av förslagsvis representanter för talmanskonferensen, styrelsen för riksdagens förvaltningskontor och konstitutionsutskottet, med hänsyn till vad som ovan anförts överarbeta förslaget och inkomma med de förslag till ändringar kommittén finner påkallade, samt i andra hand — därest ovanstående hemställan ej skulle bifallas — att riksdagen måtte antaga riksdagens förvaltningskontors förslag till lag angående ändringar i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppgadgets fullgörande med följande ändringar och tillägg:

§ 7 a

1. mom. Den, som — — — under vilken rätten upphört.

För tid då den som är berättigad till visstidspension tillika uppbär för-tidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring, lön, *arvode* eller egenpension på grund av anställning i allmän tjänst, *förtroendeuppdrag i landsting eller primärkommun* eller *företag (bolag) som ägs av staden eller kommun* eller pension enligt 7 § andra stycket eller — — — utgå.

Vid tillämpning — — — delvis uppbära pension.

2. mom. Den, som varit ledamot av riksdagen i minst tre år och som inte i samband med mandatets upphörande blir berättigad till visstidspension enligt bestämmelserna i 1. mom. eller till pension enligt 7 § andra stycket

eller till riksdagsmannapension eller förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring, skall vid mandatets upphörande erhålla engångsersättning motsvarande tre månadsarvodet».

Utskottet

Huvudinnebördan av det förslag, som styrelsen för riksdagens förvaltningskontor framlagt i sin förevarande framställning, är att riksdagens ledamöter ges vidgade möjligheter till ersättning vid avgång före 65 års ålder. Av följdmotionerna avser en att förslaget skall helt avslås. En åsyftar att framställningen skall avslås men nytt förslag utarbetas med beaktande av de synpunkter som framförts på frågan. En annan förordar ett system med behovsprövning och ännu en att villkoren för rätt till ersättning skall skärpas. I ytterligare en motion hemställs om förbättrade förmåner i förhållande till förslaget. Slutligen tar en motion upp frågan om samordning mellan den föreslagna ersättningen och andra inkomster. De närmare detaljerna i förslaget har liksom innehållet i motionerna framgått av den föregående redogörelsen.

Utskottet har vid sin prövning av ärendet först granskat motiven över huvud för en sådan förbättring av riksdagsledamöternas ekonomiska trygghet som förslaget åsyftar. Den närmaste förebilden är, förutom vissa anordningar i andra länder, de regler som införts för heltidsengagerade kommunala förtroendemän i enlighet med de kommunala förbundens rekommendation 1964. Styrelsen har funnit skäl föreligga för en viss parallell med de kommunala reglerna. De förmåner som föreslås är dock avsevärt lägre och skall utgå efter snävare principer. Av de 63 ledamöter som lämnar riksdagen med årets utgång, beräknas t. ex. endast 13 bli berättigade till visstidspension. I sin motivering hänvisar styrelsen främst till att riksdagsarbetet ökat starkt och till att en förnyring av riksdagen inte bör motverkas.

Riksdagsarbetet har under senare år varit föremål för ingående undersökningar, bl. a. av riksdagens organisationsutredning som i ett betänkande hösten 1965 redovisade en noggrann analys av utvecklingen under efterkrigstiden. Det har blivit klarlagt, att riksdagen måste inrätta sig efter en arbetsbörda som ligger omkring 50 % över den som förelåg 1949 då systemet med vår- och höstsessioner infördes. Det är emellertid inte bara fråga om en rent kvantitativ ökning av arbetet. Detta har också blivit alltmer komplicerat och svårbemästrat. Ärendenas sakbehandling kräver allt större arbetsinsatser av ledamöterna. Utskottet vill hänvisa bl. a. till vad som utvecklades i utskottets nyligen avgivna utlåtande nr 38 angående riksdagens informationsbehov. Riksdagen beslöt i anledning av detta att begära, att grundlagberedningen skall särskilt överväga hur riksdagen skall kunna tillförsäkras ett tillfredsställande beslutsunderlag, främst i ärenden som ställer krav på teknisk och annan vetenskaplig sakkunskap. Liknande synpunkter

1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 5 saml. 2 avd. Nr 40*

beaktades då riksdagens förvaltnings- och personalorganisation förstärktes 1966.

Mot den angivna bakgrunden står det enligt utskottets mening alldeles klart, att riksdagsmannauppgdraget inte kan betraktas som en bisyssla. Det bör särskilt understrykas, att riksdagens sammanträden under sessionstid ingalunda är en mätare på det arbete som krävs. Redan en tillfredsställande insats vid sakbehandlingen av ärendena förutsätter att riksdagsmannauppgdraget i stort sett betraktas som en heltidssyssla under och i anslutning till sessionerna. Även mellan dessa förekommer numera åtskilligt arbete inom riksdagen, bl. a. genom utskottssammanträden i enlighet med organisationsutredningens rekommendationer. Härtill kommer en annan synpunkt, som måste tillmätas avsevärd betydelse. I den allmänna debatten har möjligheterna att bredda och fördjupa demokratins medborgerliga förankring med rätta kommit alltmer i förgrunden under senare år. Det framstår för utskottet som uppenbart, att riksdagens ledamöter har en viktig uppgift härvidlag. De får inte betrakta sin uppgift som begränsad till att delta i de olika riksdagsorganens arbete utan måste göra aktiva politiska insatser vid sidan av själva riksdagsarbetet. Särskilt angeläget är att en kontakt upprätthålls mellan väljare och valda.

De krav, som sålunda ställs på riksdagens ledamöter, innefattar enligt utskottets mening bärande motiv för att dra en viss parallell mellan riksdagsuppgdraget och de nyssnämnda kommunala förtroendeuppgragen. Då det gäller att bedöma, i vad mån särskilda regler om ersättning vid avgång före vanlig pensionsålder är påkallade, har man också att beakta önskemålen om föryngring av riksdagen. Det är från denna synpunkt otillfredsställande, om nomineringsförfarandet måste påverkas av hänsyn till de fungerande riksdagsledamöternas ekonomiska situation. En annan viktig synpunkt är att det blir alltmer angeläget att säkra en god rekrytering till riksdagen. Detta är en självfallen konsekvens av den nyss skisserade utvecklingen i riksdagsarbetet. Det är emellertid ofrånkomligt att man måste hysa vissa farhågor för rekryteringen, om man samtidigt ställer ökade krav på aktiva insatser, som försvårar kontakt med det gamla förvärvsarbetet, och på ökad personväxling inom riksdagen utan att beakta de ekonomiska problem som kan uppstå vid uteblivet omval före pensionsåldern. Utskottet vill också erinra om att det nya riksproportionella valsätt med tilläggsmandat, som kommer att tillämpas första gången 1970, medför en större rörlighet på mandaten. Ett tilläggsmandat kan rentav gå förlorat trots röstökning, genom att det flyttas till en annan valkrets.

Utskottet ansluter sig av anförda skäl till uppfattningen, att riksdagens ledamöter bör ges vidgade möjligheter till ersättning vid avgång före 65 års ålder. Detta kan ske på flera sätt. Det kan t. ex. åstadkommas genom endast en ändring av praxis vid tillämpningen av redan nu gällande regler. I likhet med styrelsen för riksdagens förvaltningskontor anser emellertid utskottet

riktigast, att särskilda bestämmelser fastställs. Ett system med visstidspension och engångsersättning, som det föreliggande förslaget innefattar, framstår som ändamålsenligt.

Det anförda innebär, att utskottet avstyrker motionerna I:1027 och II:1299, i vilka hemställs om avslag på ifrågavarande framställning, liksom motionerna I:1035 och II:1309, i vilka hemställs om avslag i förening med begäran om ett nytt förslag.

I fråga om utformningen av reglerna har i motionen II:1310 hemställts om införande av behovsprövning. Det är i och för sig klart att det individuella behovet av ersättning vid avgång före pensionsåldern växlar från person till person. Att införa allmän behovsprövning skulle emellertid leda till avsevärda praktiska problem och ställa det beslutande organet inför svåra ställningstaganden. Utskottet anser därför att även denna ersättning bör utgå efter liknande generella regler som gäller för övriga ersättningar, beträffande vilka motsvarande synpunkter ofta kan göras gällande. Utskottet avstyrker sålunda motionen.

I nära samband med den fråga, som upptagits i nyssnämnda motion, står den om samordning av ersättningen med andra inkomster. Förslaget utgår från att man i första hand bör beakta det behov av ekonomisk trygghet, som gör sig gällande för riksdagsledamöter med ordinarie utkomst i enskild tjänst. Detta betraktelsesätt är enligt utskottets mening berättigat. Det ligger bl. a. i linje med vad som anfördes i utskottets nyligen avgivna utlåtande nr 36 angående möjligheterna att förena politiska förtroendeuppdrag med anställning i allmän och enskild tjänst. Förslaget innebär att ersättning inte skall utgå till den som uppbär lön eller pension på grund av anställning i allmän tjänst eller vissa andra slag av pensionsförmåner. I motionen II:1300 pekas på vissa fall som enligt motionärens mening bör omfattas av samordningsreglerna, bl. a. heltidsengagemang som kommunal förtroendeman och anställning i statliga eller kommunala bolag. Beträffande förstnämnda situation fordras emellertid ingen ändring i förslaget för att tillgodose motionens syfte. Ledamot, som avgår för att tillträda post som heltidsengagerad kommunal förtroendeman, kommer inte att få ersättning enligt de föreslagna reglerna. De synpunkter, som i övrigt anförts i motionen, är i och för sig inte utan berättigande, men det visar sig vid en närmare granskning att det är svårt att finna en lösning som är fullt anpassad till alla de skiftande situationer, som kan uppkomma i praktiken. Utskottet finner sig inte kunna föreslå någon lösning av de berörda frågorna som är mera ändamålsenlig än förslagets. Styrelsen för förvaltningskontoret bör ha sin uppmärksamhet riktad på frågorna och ta de initiativ till jämkningar i reglerna, som framdeles kan befinnas önskvärda.

I motionen II:1300 förordas också att engångsersättning skall utgå även till den som återgår till anställning i allmän tjänst. Motionären anför att övergångsproblem kan uppkomma även i sådana fall, särskilt för lågavlöna-

de befattningshavare. Utskottet saknar inte förståelse för detta förslag. Även här gäller emellertid vad nyss sagts om att förhållandena skiftar starkt från fall till fall. Utskottet har stannat för att inte föreslå någon avvikelse från förslaget på denna punkt. Utskottet avstyrker alltså motionen.

Visstidspension skall enligt förslaget förutsätta, att ledamoten fyllt 50 år vid avgången och tillhört riksdagen minst sex år. Ledamot, som fyllt 45 år och tillhört riksdagen minst nio år, skall emellertid kunna få pension, om styrelsen för förvaltningskontoret finner särskilda skäl föreligga. I motionen II: 1308 hemställs att åldersgränserna ändras till 60 resp. 55 år. Vad först beträffar 50-årsgränsen måste det uppmärksammas, att full pension skall förutsätta 20 riksdagsår. Då genomsnittsåldern vid inval i riksdagen inte ligger långt under 50 år, blir det alltså regelmässigt inte fråga om några stora belopp till ledamöter som inte fyllt 60 år. Det bör också noteras, att full visstidspension kommer att ligga väsentligt under den ålderspension, som utgår vid fyllda 67 år. Mot denna bakgrund finner utskottet inte skäl att avvika från den föreslagna 50-årsregeln. Däremot har utskottet hyst viss tvekan om 45-årsgränsen. Det kan ifrågasättas om något behov föreligger av en sådan särskild regel. Under de drygt 20 år, som den nuvarande bestämmelsen om beviljande av pension före 65 års ålder funnits, har den endast tillämpats i tre fall. Skulle det uppkomma något fall, där särskilda skäl talar för att förtidspension beviljas redan mellan 45 och 50 års ålder, bör styrelsen för riksdagens förvaltningskontor enligt utskottets mening kunna göra en framställning till riksdagen på samma sätt som skett i fråga om vissa riksdagstjänstemän. Utskottet föreslår sålunda att den särskilda undantagsregeln utgår.

Motionerna I: 1034 och II: 1311 åsyftar en förbättring av förmånerna utöver förslaget, närmast genom att endera bara 12 år i stället för 20 år krävs för full pension eller bindningen vid ATP-taket slopas och full pension sätts till 65 % av arvudet eller samma principer införs som gäller för bl. a. de heltidsengagerade kommunala förtroendemännen. Det har framgått av det förut sagda, att utskottet inte kan tillstyrka att förslagets principer frångås. Det bör emellertid antecknas som ett naturligt önskemål på sikt, att en anpassning sker mellan de regler som gäller för riksdagen och inom kommunerna. Vad särskilt beträffar 20-årsregeln är det i och för sig riktigt, att denna medför väsentligt mindre förmåner än som kommer t. ex. nyssnämnda kommunala förtroendemän till godo. Den innebär också en klar skärpning i förhållande till gällande regler om ålderspension. För full sådan krävs likaledes 20 riksdagsår, men detta betyder idag fem valperioder för andra kammaren och mindre än tre för den första. I den nya enkammarriksdagen innebär ett krav på 20 år, att en ledamot skall ha blivit nominerad och vald sju gånger. Då förslaget just åsyftar en ekonomisk garanti vid mandatförlost och osäkerheten enligt vad ovan sagts ökar med det nya valsystemet, innebär 20-årsregeln alltså en viktig begränsning. Goda skäl skulle kunna

anföras för en annan tidsregel. Utskottet kan emellertid inte nu förorda en sådan ändring. Bl. a. måste man beakta de redan utgående pensionerna enligt gällande regler, som inte tas upp i detta sammanhang. Styrelsen för förvaltningskontoret bör emellertid noga följa utvecklingen och uppmärksamma eventuella behov av ändringar i reglerna. Utskottet avstyrker motionerna.

Vid sin detaljgranskning av den föreslagna lagtexten har utskottet funnit, att orden »eller inträtt i främmande makts tjänst» bör utgå ur första momentets sista stycke, med hänsyn till utvecklingen av de internationella kontakterna.

Avslutningsvis vill utskottet erinra om att en allmän översyn av ersättningsstadgan pågår inom förvaltningskontoret. Under denna översyn kan även de nu upptagna bestämmelserna beaktas i enlighet med vad utskottet anfört.

Utskottet, som antecknar att även den under allmänna motionstiden väckta motionen II: 647 blivit besvarad genom förevarande framställning, hemställer,

att riksdagen

A. med avslag på motionerna

II: 647,

I: 1027 och II: 1299,

I: 1034 och II: 1311,

I: 1035 och II: 1309,

II: 1300,

II: 1308 samt

II: 1310

och med bifall i huvudsak till förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, för sin del antar det som *bilaga* till detta utlåtande intagna lagförslaget; och

B. besluter att kostnaderna för pensioner och ersättningar enligt de nya bestämmelserna skall bestridas från fjortonde huvudtitelns förslagsanslag till Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.

Stockholm den 3 december 1968

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson (s), Erik Olsson (s), Dahl (s), Sörlin (s), Hernelius (h), Sörenson (fp), Tistad* (fp), Harald Pettersson (cp), Nyquist (s) och Svenungsson (h); samt

från andra kammaren: herrar Adamsson (s), Henningsson (s), Magnusson i Tumhult (h), fru Thunvall (s), herrar Johansson i Trollhättan (s), Nelander (fp), Larsson i Luttra* (cp), Andersson i Billingsfors (s), Werbro (fp) och Boo (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Förslag

till

Lag**angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.**

Härigenom förordnas, att i stadgan den 21 februari 1941 om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande¹ närmast efter 7 § skall införas en ny paragraf, betecknad 7 a §, av nedan angiven lydelse.

7 a §.

1 mom. Den, som varit ledamot av riksdagen minst sex år och som vid mandatets upphörande uppnått 50 men ej 67 års ålder, äger rätt till s. k. visstidspension i enlighet med vad nedan anges.

För hel visstidspension erfordras minst tjugu riksdagsår. Sådan pension utgör för månad 30 procent av det vid varje tidpunkt gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Då antalet riksdagsår är mindre än tjugu och rätt till pension föreligger, utgör den månatliga pensionen för varje riksdagsår 1,5 procent av förenämnda basbelopp.

För beräkning av riksdagsår enligt första och andra styckena ovan medräknas ej tid efter fyllda 65 år.

Visstidspension utgår från och med månaden efter den, då mandatperioden utgått, längst intill den månad varunder 67 års ålder uppnås. Rätten till pension upphör om pensionstagaren ånyo blir ledamot av riksdagen. Avlider pensionstagaren under tid då rätt till pension föreligger, utgår pensionen till och med den dag då en månad förflutit efter pensionstagarens frånfälle. Upphör pensionsrätten av annan anledning, utgår pensionen till och med utgången av den månad, under vilken rätten upphört.

För tid då den som är berättigad till visstidspension tillika uppbär förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring, lön eller egenpension på grund av anställning i allmän tjänst eller pension enligt 7 § andra stycket eller riksdagsmannapension jämlikt bestämmelser om pension för riksdagsmannauppsdrag (riksdagsmannapension) skall visstidspensionen minskas med sålunda utgående förmån och i förekommande fall ej utgå. Vid tillämpning av avdragsreglerna skall pensionsbelopp, som

¹ Senaste lydelse se betr. 7 § SFS 1962:622 med ändring SFS 1967:563.

hänför sig till riksdagsmannapension, beräknas med tillägg eller avdrag varom stadgas i bestämmelserna härom samt tjänstepension beräknas efter det bruttobelopp, basbelopp eller motsvarande belopp, som för densamma är tillämpligt. Avdragsbelopp, som skall gälla från början av utbetalningsår, skall tillämpas under hela året, såvida icke därigenom månatligt pensionsbelopp blir mindre än som eljest skolat utgå.

Visstidspension må icke tillkomma den som genom lagakraftägande dom förklarats förlustig sitt riksdagsmannauppsdrag eller upphört att vara svensk medborgare. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor skall dock äga att i sistnämnda fall efter särskild framställning besluta om rätt för vederbörande att helt eller delvis uppbära pensionen.

2 mom. Den, som varit ledamot av riksdagen minst tre år och som icke i samband med mandatets upphörande återgår till eller erhåller anställning i allmän tjänst eller blir berättigad till vistidspension enligt bestämmelserna i 1 mom. eller till pension enligt 7 § andra stycket eller till riksdagsmannapension eller till förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring, skall vid mandatets upphörande erhålla engångsersättning motsvarande tre månadsarvoden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969 och skall tillämpas på den vars mandatperiod utgår den 31 december 1968 eller senare.

Till Riksdagen

Ändring i stadgan 21.2.1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande

Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor föreslår i denna framställning sådan ändring i rubricerade stadga (*ersättningsstadgan*) att riksdagsledamot, vars mandat upphör 31.12.1968 eller därefter, kan tillerkännas s. k. visstidspension eller engångsersättning i vissa fall (*bilaga 1*).

Enligt gällande bestämmelser är pensionsåldern i princip 65 år för ledamot av riksdagen. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor äger dock bevilja pension före 65 års ålder, om särskilda skäl talar härför. Under sistnämnda bestämmelses giltighetstid, 21 år, har veterligen endast tre sådana pensioner beviljats, i samtliga fall på grund av ohälsa.

Mot den nuvarande bristen på anordningar för överbryggande av inkomstbortfall då mandat upphör, har åtskilliga, enligt styrelsens mening välgrundade invändningar rests. Härvid har bl. a. anförts att ledamotskap av riksdagen inte är en bisyssla utan sedan länge ställer sådana krav på uppdragstagaren att i stort sett hela dennes arbetskraft tas i anspråk. I denna riktning verkar även nuvarande arbetsformer, som medför utskottssammanträden och åtskilligt annat arbete även mellan sessionerna.

Flera främmande parlament, t. ex. i Danmark, Israel, Nederländerna, Norge och Österrike, har löst motsvarande problem genom olika former för ersättning, då mandat upphör. I Sverige har vad gäller kommunala förtroendeledamöter dels sedan länge funnits pensionsrätt för borgarråd i Stockholm, dels sedan år 1964 funnits en rekommendation om grunder för pensionering av kommunal- och landstingsråd, vilken vunnit sådan anslutning i kommunerna att ett normalpensionsreglemente numera gäller i dessa.

Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor upptog våren 1968 till behandling frågan om ersättning till riksdagsledamot, vars mandat upphör före fyllda 65 år. En inom förvaltningskontoret företagen utredning, som genomförts under medverkan av byråchefen i statens personalpensionsverk *M. Sjönell* som expert, redovisas härmed (*bilaga 2*). Styrelsen, som ägnat frågan ingående behandling, vill härmed anföra följande.

I sin 17.11.1965 till talmanskonferensen avgivna utredning med vissa förslag rörande effektivisering av riksdagsarbetet konstaterade riksdagens organisationsutredning, efter delvis ingående undersökningar rörande riksdagsarbetet under tiden efter 1949 års reformer, att en betydande expansion ägt rum i fråga om riksdagens arbetsuppgifter, vilken med särskild styrka

framträtt under 1960-talet. Konstitutionsutskottet anslöt sig i sitt med anledning av utredningen avgivna betänkande 1965:47 till utredningens bedömning att riksdagen nu hade att inrätta sig efter en arbetsbörda som under normala år ligger omkring 50 % över 1949 års nivå och som under särskilt belastade år kan bli väsentligt drygare (s. 4). På hemställan av konstitutionsutskottet godkände riksdagen vissa av organisationsutredningen framlagda förslag rörande effektivisering av riksdagsarbetet. Ett steg i denna riktning var en utjämning av arbetsfördelningen under riksdagsåret, häri inbegripet avhållande av utskottssammanträden under sessionsuppehåll. I syfte att ytterligare främja en fastare och jämnare ordning i riksdagsarbetet införde riksdagen genom beslut under 1966 års riksdag en ny förvaltningsorganisation 1.7.1966 och en fastare personalorganisation 1.1.1967 (KBaU 1966: 1 och 1966: 2).

Med hänsyn till de anspråk riksdagsarbetet redan nu ställer på arbetsinsatser från riksdagsledamöternas sida och konstitutionsutskottets nyss angivna prognos beträffande riksdagsarbetets utveckling finner styrelsen det naturligt att pensions- och trygghetsfrågorna för ledamöterna kommit att tilldra sig ökad uppmärksamhet. Riksdagsarbetet är numera ägnat att medföra sådana olägenheter för ledamöterna i deras »vanliga» gärning att det i praktiken ofta är omöjligt att efter flera års frånvaro kunna påräkna att återgå till denna, om mandatet upphör. Ett i flera sammanhang uttalat angeläget önskemål är vidare att sådana anordningar bör finnas att en föryngring av riksdagen inte motverkas.

Enligt styrelsens mening kan nuvarande bestämmelser och praxis i fråga om pension till riksdagsledamot inte anses i tillbörlig utsträckning tillgodose dessa båda synpunkter. För ledamot under den principiella pensionsåldern 65 år föreligger i praktiken knappast någon möjlighet till ekonomisk kompensation från riksdagen, även om ledamotskapet varat i flera år och möjlighet att återgå till tidigare anställning saknas. Härigenom försvåras en tillämpning av föryngringsprincipen. Upphör ledamotskapet utan ledamotens därom uttryckta önskan kan avsevärda ekonomiska problem för uppdragstagaren uppkomma.

Olika medel kan ifrågakomma för att tillgodose både trygghets- och föryngringsprinciperna. En utväg kan vara att radikalt ompröva nuvarande synnerligen restriktiva praxis i fråga om beviljande av riksdagsmannapension före 65 år. Denna har dock f. n. närmast karaktären av förtidspension, i första hand avsedd för fall då en riksdagsledamot till följd av sjukdom blir urståndsatt att fullgöra sitt uppdrag. En annan utväg är att införa ett system med avgångsersättning (engångsersättning). Om ersättningen skall hållas på rimlig nivå, kan den dock knappast för annat än en mycket begränsad tid överbrygga de ekonomiska problem, som uppkommer genom inkomstbortfallet vid mandatets upphörande. Föryngringsprincipen kan inte anses bli beaktad genom en sådan anordning. Efter förebild från anordningarna i

Sverige för kommunala förtroendeledamöter, främst kommunal- och landstingsråd, föreslår styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att ett system med *visstidspension* införes för riksdagsledamot, vars mandat — oavsett anledningen — upphör före den principiella pensionsåldern 65 år. Genom en sådan form av pensionering kan både trygghetsprincipen och föryrngringsprincipen bli skäligen beaktade.

Styrelsen föreslår att den inom förvaltningskontoret under medverkan av pensionsteknisk expertis genomförda, i bilaga till denna skrivelse redovisade utredningen och däri framlagda förslag läggs till grund för beslut om införande av visstidspensionering för ledamot av riksdagen och vill i anslutning härtill anföra följande.

För rätt till den föreslagna visstidspensionen bör gälla vissa *villkor i fråga om dels levnadsålder, dels antal riksdagsår*. I det förra hänseendet har styrelsen stannat för en principiell minimiålder av 50 år, dock med möjlighet för styrelsen att, om särskilda skäl föranleder det, bevilja ledamot mellan 45 och 50 år visstidspension om antalet riksdagsår är minst nio. I sistnämnda hänseende avviker styrelsens förslag från expertpromemorians. I fråga om antalet riksdagsår, som bör krävas för rätt till visstidspension om ålderskravet 50 år är uppfyllt, anser styrelsen att sex riksdagsår bör vara minimi-tid. Detta motsvarar två mandatperioder enligt det av riksdagen såsom vilande antagna förslaget till författningsreform (prop. 1968: 27, KU 20, rskr. 279). För hel visstidspension bör liksom inom den nuvarande riksdagsmannapensioneringen fordras 20 riksdagsår.

Vad angår *visstidspensionens nivå* vill styrelsen erinra om att ledamotsarvodet gjordes pensionsgrundande inom den allmänna tilläggs-pensioneringen 1.1.1960. Med hänsyn härtill bör beloppet av hel visstidspension bestämmas med beaktande av det maximibelopp som inom den allmänna tilläggs-pensioneringen svarar mot nu gällande basbelopp 5 800 kr. Detta maximibelopp, »ATP-tak», utgör nu (exklusive folkpension) 22 620 kr. Hel visstidspension torde böra bestämmas till ett belopp som något understiger detta maximibelopp. Om månadsbeloppet av hel visstidspension bestämmes till 30 procent av basbeloppet inom den allmänna försäkringen, kommer hel visstidspension efter 20 riksdagsår att i 1968 års värde uppgå till 20 880 kr./år eller 1 740 kr./månad.

Den här avsedda visstidspensionen bör göras *värdebeständig*. Tekniskt sker detta lämpligen genom att pensionen ställes i relation till basbeloppet inom den allmänna tilläggs-pensioneringen. Detta innebär en avvikelse från den ordning, som gäller för förändring av nuvarande särskilda riksdagsmannapensioner, på vilka utgår tillägg med belopp motsvarande tilläggen till förutvarande statsanställdas pensioner. Någon ändring härutinnan förutsättes inte ske beträffande riksdagsmannapensioner beviljade enligt nu gällande övergångsbestämmelser.

Visstidspensionen bör *samordnas* med lön eller egenpension på grund av anställning i allmän (statlig eller kommunal) tjänst, med förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring samt med s. k. temporär pension mellan 65 och 67 år enligt ersättningsstadgan eller pension enligt den särskilda riksdagsmannapensioneringen. Samordningen bör ske på visstidspensionssidan. Visstidspensionen skall sålunda minska med här avsedda förmåner och i förekommande fall inte alls utgå. Skäl kan anföras för samordning även med lön eller egenpension på grund av anställning i enskild tjänst. Bortsett från härvid uppkommande bevissvårigheter har styrelsen emellertid funnit tillräckliga skäl f. n. inte föreligga att frånga ersättningsstadgans principiella ståndpunkt, t. ex. när det gäller samordning mellan ledamotsarvode och pension på grund av anställning i enskild tjänst.

Den föreslagna visstidspensioneringen kan införas utan rubbning av nuvarande bestämmelser i ersättningsstadgan med övergångsbestämmelser om pension till förutvarande riksdagsledamot. Detta är enligt styrelsens mening en avgjord fördel. Visstidspensionen skall utgå fr. o. m. dagen efter den, då mandatet upphör, intill den månad, då pensionstagaren uppnår 67 års ålder.

Om ålders- eller riksdagsårsrekvisiten för visstidspension brister för ledamot, vars mandat upphör, kan skäl ändå föreligga att under vissa villkor genom *engångsersättning* överbrygga de ekonomiska övergångsproblemen. Minimitiden för rätt till engångsersättning föreslås satt till tre år. Vid bestämmande av engångsersättningens belopp kan man efter förebild från bestämmelserna om sex månaders uppsägningstid för en tillsvidareförordnad statstjänsteman på löneplan C (Cr) säga att ledamot genom val ca tre månader före mandatets upphörande får varsel härom och att ledamoten rimligen ytterligare tre månader bör få uppbära arvudet fastän kapitaliserat för dessa tre månader. Syftet med denna avgångsersättning är att ge ledamoten skäligt rådrom för omställning till annan verksamhet i den mån ledamoten i samband med mandatets upphörande inte återgår till eller erhåller anställning i allmän tjänst eller blir berättigad till vissa förmåner.

Med hänsyn till syftet med visstidspensioneringen och till möjligheterna till efterlevandepension från ATP bör visstidspensionen inte förenas med rätt till efterlevandepension.

Vad slutligen angår *kostnaderna* för här avsedd visstidspensionering och engångsersättning torde det vara omöjligt att exakt förutsäga dessa. Det närmaste man lär kunna komma är ett räkneexempel under antagande att de föreslagna bestämmelserna om visstidspension redan vore i kraft och att utgången av årets andrakammarval läggs till grund för beräkningarna. Av 63 ledamöter, vilkas mandat upphör 31.12.1968, är 36 under 65 år. Frånräknas statstjänstemän och andra, som enligt de av styrelsen föreslagna bestämmelserna ej skulle antagas komma att uppbära visstidspension, åter-

står 13 ledamöter som torde ifrågakomma för visstidspension och 5 som torde kunna erhålla engångsersättning. Kostnaderna för visstidspension respektive engångsersättning till dessa torde med hänsyn till antalet riksdagsår komma att uppgå till ca 190 000 kr. för helt budgetår respektive ca 61 000 kr. i 1968 års värde.

Vid bifall till styrelsens förevarande framställning torde kostnaderna för visstidspensioner och engångsersättningar böra belasta fjortonde huvudtitelns förslagsanslag till Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.

De föreslagna bestämmelserna om visstidspensioner och engångsersättningar bör *träda i kraft* 1.1.1969 men *tillämpas* på riksdagsledamot, vars mandat upphör 31.12.1968 eller senare.

Hemställan

Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor hemställer under åberopande av vad i det föregående anförts att riksdagen måtte

1. antaga efterföljande som *bilaga 1* till denna framställning fogade förslag till lag om ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande samt

2. besluta att kostnaderna för här avsedda visstidspensioner och engångsersättningar skall bestridas från fjortonde huvudtitelns förslagsanslag till Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknad ordförande, herrar Wärnberg, Augustsson och Sterne, fru Kristensson samt herrar Martinsson och Thorsten Larsson.

RIKSDAGENS FÖRVALTNINGSKONTOR

På styrelsens vägnar:

SIGURD LINDHOLM

/Sture Lannefjord

Förslag

till

Lag

angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

Härigenom förordnas, att i stadgan den 21 februari 1941 om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande¹ närmast efter 7 § skall införas en ny paragraf, betecknad 7 a §, av nedan angiven lydelse.

7 a §.

1 mom. Den, som varit ledamot av riksdagen minst sex år och som vid mandatets upphörande uppnått 50 men ej 67 års ålder, äger rätt till s. k. visstidspension i enlighet med vad nedan angives. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor må, när särskilda skäl därtill föranleda, bevilja jämväl ledamot, som uppnått 45 men ej 50 års ålder, rätt till sådan pension under förutsättning att han varit ledamot av riksdagen minst nio år.

För hel visstidspension erfordras minst tjugu riksdagsår. Sådan pension utgör för månad 30 procent av det vid varje tidpunkt gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Då antalet riksdagsår är mindre än tjugu och rätt till pension föreligger, utgör den månatliga pensionen för varje riksdagsår 1,5 procent av förenämnda basbelopp.

För beräkning av riksdagsår enligt första och andra styckena ovan medräknas ej tid efter fyllda 65 år.

Visstidspension utgår från och med månaden efter den, då mandatperioden utgått, längst intill den månad varunder 67 års ålder uppnås. Rätten till pension upphör om pensionstagaren ånyo blir ledamot av riksdagen. Avlider pensionstagaren under tid då rätt till pension föreligger, utgår pensionen till och med den dag då en månad förflutit efter pensionstagarens frånfälle. Upphör pensionsrätten av annan anledning, utgår pensionen till och med utgången av den månad, under vilken rätten upphört.

För tid då den som är berättigad till visstidspension tillika uppbär förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring, lön eller egenpension på grund av anställning i allmän tjänst eller pension enligt 7 § andra stycket eller riksdagsmannapension jämlikt bestämmelser om pen-

¹ Senaste lydelse se betr. 7 § SFS 1962: 622 med ändring SFS 1967: 563.

sion för riksdagsmannaupdrag (riksdagsmannapension) skall visstidspensionen minskas med sålunda utgående förmån och i förekommande fall ej utgå. Vid tillämpning av avdragsreglerna skall pensionsbelopp, som hänför sig till riksdagsmannapension, beräknas med tillägg eller avdrag varom stadgas i bestämmelserna härom samt tjänstepension beräknas efter det bruttobelopp, basbelopp eller motsvarande belopp, som för densamma är tillämpligt. Avdragsbelopp, som skall gälla från början av utbetalningsår, skall tillämpas under hela året, såvida icke därigenom månatligt pensionsbelopp blir mindre än som eljest skolat utgå.

Visstidspension må icke tillkomma den som genom lagakraftägande dom förklarats förlustig sitt riksdagsmannaupdrag eller upphört att vara svensk medborgare eller trätt i främmande makts tjänst. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor skall dock äga att i sistnämnda båda fall efter särskild framställning besluta om rätt för vederbörande att helt eller delvis uppbära pensionen.

2 mom. Den, som varit ledamot av riksdagen minst tre år och som icke i samband med mandatets upphörande återgår till eller erhåller anställning i allmän tjänst eller blir berättigad till visstidspension enligt bestämmelserna i 1 mom. eller till pension enligt 7 § andra stycket eller till riksdagsmannapension eller till förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring, skall vid mandatets upphörande erhålla engångsersättning motsvarande tre månadsarvoden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969 och skall tillämpas på den vars mandatperiod utgår den 31 december 1968 eller senare.

P.M.**angående ersättning till riksdagsledamot, vars mandat upphör före fyllda 65 år**

Sedan chefen för riksdagens förvaltningskontor genom beslut 1.10.1968 uppdragit åt mig att som expert inom förvaltningskontoret biträda med utredning av frågan om ersättning till riksdagsledamot, vars mandat upphör före den för ledamot principiella pensionsåldern 65 år, får jag härmed överlämna förslag till reglering av här avsedda ersättningar. Inledningsvis får jag härvid återge en inom förvaltningskontoret utarbetad redogörelse för gällande bestämmelser m. m.

Gällande bestämmelser

Bestämmelser om pension till ledamot av riksdagen har meddelats i en av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt beslutad stadga den 21 februari 1941 (nr 98, senast ändrad genom SFS 1967:563) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande (*ersättningsstadgan*).

Enligt stadgan med tillhörande övergångsbestämmelser utgår i princip egenpension (ålderspension) till ledamot eller förutvarande ledamot av riksdagen fr. o. m. 65 års ålder enligt två system — riksdagsmannapension eller ATP — beroende på om mandattiden infallit före eller efter ATP:s införande. För tid före år 1961 utgår särskild riksdagsmannapension. För tid fr. o. m. år 1960 (sistnämnda år tillgodoräknas i båda systemen) är arvudet till riksdagsledamot ATP-grundande.

Utöver de hittills endast undantagsvis tillämpade bestämmelserna om möjlighet för styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att, när särskilda omständigheter föranleder därtill, bevilja avgående riksdagsledamot pension före 65 års ålder (se nedan) saknas f. n. i motsats till förhållandet i vissa andra länder bestämmelser om avgångsersättning (engångsersättning) eller motsvarande anordning för ledamot, vars mandat upphör före nämnda ålder.

A. Mandattid före år 1961 — riksdagsmannapension***Egenpension***

Den som varit ledamot av riksdagen 1960 eller tidigare (året 1960 är alltså pensionsgrundande i båda systemen) kan få *särskild riksdagsmannapension* enligt följande.

1. Rätt till riksdagsmannapension äger den som varit ledamot av riksdagen *minst 8 år* före år 1961, fyllt 65 år och upphört att vara ledamot. Endast den som är född 1895 eller tidigare (och som alltså ej får ATP) får tillgodoräkna tid *fr. o. m.* 1961 för här avsedd riksdagsmannapension.

2. När särskilda omständigheter därtill föranleder *må* styrelsen för riksdagens förvaltningskontor enligt ersättningsstadgan, utan hinder av vad i punkt 1 ovan sägs, efter ansökan bevilja riksdagsmannapension för viss tid eller livstid åt den som varit ledamot av riksdagen *minst 2* men *ej 8 år* före 1961 *eller* som inte fyllt 65 år.

Efterlevandepension

Make efter den som varit ledamot av riksdagen *minst 8 år* äger inom *den särskilda riksdagsmannapensioneringen* rätt till efterlevandepension motsvarande 50 % av den pension som tillkommit eller skulle ha kunnat tillkomma ledamoten med hänsyn till den tid han vid sitt frånfälle varit ledamot av riksdagen. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor får dock, när särskilda omständigheter föreligger, bevilja pension till make efter den, som varit ledamot av riksdagen kortare tid än 8 år samt till frånskild make. Huvudregeln är att äktenskapet skall ha ingåtts senast den dag ledamoten fyllt 60 år men dispens kan i särskilda fall meddelas från detta villkor. Vissa samordningsbestämmelser gäller.

Efterlevande barn eller adoptivbarn under 19 år till riksdagsledamot kan under vissa förutsättningar inom *den särskilda riksdagsmannapensioneringen* få pension med belopp motsvarande 15 % av efterlevande make-pension, om sådan utgår, och i annat fall 40 % av pensionen för efterlevande make. Finns flera pensionsberättigade barn, skall dessa procenttal för barn nr 2 och följande ökas med 10 %.

Pension till efterlevande eller frånskild make till den som före 1.1.1952 upphört att vara ledamot av riksdagen utgår i princip inte. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor får dock efter särskild prövning bevilja pension även till änka efter riksdagsledamot, vars ledamotskap upphört före nämnda dag.

Enligt lagändring som trädde i kraft 1.1.1963 kan efterlevandepension — alltså även änklingspension — utgå till efterlevande make efter den som varit ledamot av riksdagen *fr. o. m.* 1.1.1963 och på vilken ersättningsstadgans övergångsbestämmelser är tillämpliga, dvs. en efterlevandepension baserad på mandattid före år 1961.

B. Mandattid fr.o.m. år 1960 — ATP

Egenpension

För tid *fr. o. m.* 1960 äger riksdagsledamot *pensionsrätt enligt lagen om allmän försäkring*. Ledamotsarvode under sådan tid är alltså ATP-grundan-

de. Sådan ledamot kan för tid före 1961 även få riksdagsmannapension enligt övergångsbestämmelserna till ersättningsstadgan.

Efterlevandepension

Efterlevande till riksdagsledamot, som har rätt till pensionsförmåner enligt *lagen om allmän försäkring*, äger rätt till efterlevandepension enligt denna lag.

C. Pensionsålder

Riksdagsmannapension, dvs. för mandattid före år 1961, börjar i princip utgå vid 65 års ålder (under förutsättning att ledamotskapet upphört).

När särskilda omständigheter föreligger, får styrelsen för riksdagens förvaltningskontor dock bevilja pension att utgå inom riksdagsmannapensioneringen före 65 år.

Inom *ATP* börjar ålderspension regelmässigt utgå från 67 år. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor äger dock efter ansökan, med stöd av 7 § ersättningsstadgan, tillerkänna avgången ledamot *temporär pension* för tid mellan 65 och 67 år. Sådan pension kan dock endast tillerkännas den som varit ledamot av riksdagen minst två år, varav någon del efter fyllda 60 år, och som inte är berättigad till riksdagsmannapension enligt övergångsbestämmelserna till ersättningsstadgan. Pensionsbeloppet beräknas med utgångspunkt från blivande *ATP*-pension grundad enbart på ledamotskap av riksdagen.

D. Pensionsnivå

Egenpension

Inom den särskilda *riksdagsmannapensioneringen* utgår full riksdagsmannapension till den som varit ledamot av riksdagen 20 år eller längre tid. Pensionen utgör i 1968 års nivå 19 284 kr. brutto (= grundbelopp 12 000 kr. jämte generellt tillägg).

När antalet riksdagsår är färre än 20, utgår pension med 600 kr. jämte generellt tillägg för varje riksdagsår, i 1968 års värde 964 kr. 20 öre per riksdagsår. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor får dock bevilja ledamot, som fyllt 65 men ej 67 år, temporär förhöjning av pensionen intill dess *ATP* börjar utgå.

Pensionsnivån för riksdagsledamot för tid, som är *ATP*-grundande, regleras genom bestämmelserna i *lagen om allmän försäkring*. Hel *ATP*-pension, beräknad efter nu gällande basbelopp 5 800 kr., utgör 22 620 kr. för år.

Som exempel på tillämpningen av gällande bestämmelser om pension till riksdagsledamot, med beaktande av mandattid både före och efter ATP:s införande, lämnas i *underbilaga 1* vissa uppgifter om de belopp (i 1968 års värde) som skulle tillkomma ledamot vid avgång 31.12.1969 eller 31.12.1970.

Efterlevandepension

Efterlevandepensionens nivå utgör för make inom den särskilda *riksdagsmannapensioneringen* i princip hälften av den pension som tillkom eller skulle ha tillkommit ledamot. För barn gäller särskilda kvotregler.

Inom ATP utgör änkepensionen 40 % av den tilläggspension, vartill den avlidne varit eller skulle ha blivit berättigad.

E. Samordningsbestämmelser

Egenpension inom den särskilda riksdagsmannapensioneringen samordnas med tilläggspension enligt lagen om allmän försäkring eller lön eller egenpension på grund av anställning i allmän tjänst, om de sammanlagda förmånerna överstiger beloppet av en och en halv full riksdagsmannapension (år 1968 28 926 kr.).

Motivuttalanden beträffande pensionsåldern m. m.

1947 års sakkunniga för utredning om pensionsrätt för riksdagens ledamöter anförde i sitt utlåtande 23.4.1947 (stenc.) bl. a. följande.

Utredningen föreslår således, att pensionsåldern bestämmes till 65 år, såvitt angår förutvarande riksdagsman. För den som kvarstår såsom riksdagsman efter uppnående av nämnda levnadsålder bör pensionen tillträdas först vid den tidpunkt, då riksdagsmannauppdraget frånträdes.

Emellertid hör enligt utredningens mening möjlighet hållas öppen att efter särskild prövning låta pensionen utgå från en tidigare levnadsålder än 65 år, därest särskilda omständigheter därtill föranleda. Närmast syftar utredningen härvid på det fall, att en riksdagsman till följd av sjukdom blir urståndsatt att fullgöra sitt riksdagsmannauppdrag. Även för andra fall kan det emellertid framstå som skäligt, att pension medgives utgå före uppnådd ålder av 65 år, varvid en viss motsvarighet till systemet med förtidspensionering inom det statliga pensionsväsendet synes kunna ifrågakomma. I sist åsyftade fall bör således pension som regel icke få åtnjutas före uppnådda 60 år.

Chefen för finansdepartementet tillstyrkte i prop. 1947:276 (s. 21) att pensionsåldern bestämdes till 65 år med möjlighet att efter särskild prövning låta pensionen utgå från tidigare levnadsålder, därest särskilda omständigheter därtill föranledde.

Konstitutionsutskottet uttalade i utl. 1947:26 (s. 15) följande.

Beträffande den ålder, från vilken pensionen skulle utgå, har inom utskottet övervägts, huruvida icke för att ytterligare befrämja önskemålet om en föryngring av riksdagens sammansättning, pension regelmässigt borde kunna utgå redan vid 60 års ålder och icke, såsom i propositionen förordats, först efter fyllda 65 år. Departementschefen föreslår emellertid samtidigt,

att pensionen, efter särskild framställning, må kunna utgå före fyllda 65 år, därest särskilda omständigheter därtill föranleda. Med hänsyn härtill får utskottet, som förutsätter, att en ledamot, som innehar ett större antal riksdagsår och en relativt hög ålder, även om han avgår före fyllda 65 år, omedelbart skall kunna komma i åtnjutande av pension, ansluta sig till propositionens lagförslag, att pension regelmässigt bör utgå dagen näst efter den då vederbörande uppnått 65 års ålder.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

År 1962 antog riksdagen vissa ändringar i ersättningsstadgans övergångsbestämmelser. I sitt betänkande 1962: 20, som låg till grund för detta riksdagsbeslut, gjorde konstitutionsutskottet (s. 18) det uttalandet beträffande möjligheten att bevilja pension till ledamot före fyllda 65 år att i det avseendet skulle enligt utskottets mening fortfarande gälla vad utskottet anfört vid riksdagsmannapensioneringens införande år 1947.

Beträffande pensionsrätten för riksdagens ledamöter anförde 1957 års riksdagsarvodesutredning i betänkande, avlämnat 4.10.1958 (bilaga till KU 1959: 18), bl. a. följande.

Vid införandet av pensionsrätt för riksdagens ledamöter framhölls, samtidigt som riksdagsmannauppsdragets särart i förhållande till andra förtroendeuppdrag betonades, att grunden för denna pensionsrätt var en annan än för pensionsrätt för anställningshavare. Riksdagsarbetet vore på längre sikt ägnat att medföra olägenheter för riksdagsmännen i deras vanliga gärning och det kunde i betraktande härav inte anses opåkallat, att det allmänna sörjde för att riksdagsmännen, där uppdraget haft en längre varaktighet, erhöle kompensation för de med uppdraget förenade olägenheterna och uppoffringarna i form av ett bidrag till deras försörjning på ålderdomen.

Ur denna motivering för riksdagsmannapensioneringen synes kunna härledas följande principer, som bör vara vägledande vid pensioneringens utformning.

1. Pensioneringen bör vara inriktad på att ge vederbörande en kompensation för att de på grund av uppdraget i viss utsträckning ginge miste om möjligheter att genom vanlig yrkesverksamhet trygga sin ställning i händelse av arbetsoförmåga men däremot inte ha till syfte att i och för sig bereda riksdagsledamöterna vissa förmåner. Pensioneringen bör m. a. o. grundas på vad som skulle kunna betecknas som »kompensationsprincipen».

2. Pensionsrätten bör inte vara automatiskt anknuten till uppdraget utan bör göras beroende av att detta haft en viss inte alltför kort varaktighet.

Det förutsattes, att de nya bestämmelserna inte skall gälla med mindre riksdagsmannen någon tid före 65 års ålder varit ledamot av riksdagen efter bestämmelsernas ikraftträdande.

Med hänsyn till förut angivna motivering för riksdagsmannapensioneringen har det ansetts rimligt att i huvudsak bibehålla de förutsättningar för pensionsbestämmelsernas tillämplighet, som nu gäller. Karenstiden för inträde av pensionsrätt bör sålunda i allmänhet vara åtta riksdagsår. Av kompensationsprincipen har ansetts böra följa, att endast tid före 65 års ålder, som utgör pensionsåldern, skall få åberopas. En sådan anordning står också väl

i överensstämmelse med intresset av att ett kvarstående i riksdagsmannauppgdraget till högre ålder inte skall särskilt stimuleras.

(s. 50)

I sådana fall inom riksdagsmannapensioneringen, som motsvarar livräntefallen inom personalpensioneringen, skall således — under förutsättning att karenstidsvillkoret uppfyllts — alltid utgå förmån med karaktär av pension i teknisk mening. Denna avvikelse från personalpensioneringsgrunderna är motiverad av att det inte är önskvärt att utforma riksdagsmannapensioneringen på sådant sätt, att det skulle bli ekonomiskt särskilt betydelsefullt att förvärva eller bibehålla riksdagsmannauppgdraget i anslutning till pensionsåldern. Avvikelsen torde också stå i god samklang med den här antagna förutsättningen, att pensioneringen skall grundas på »kompensationsprincipen».

Praxis beträffande ledamotspension före 65 år

Som framgår av det föregående kan, när särskilda omständigheter föreligger, riksdagsmannapension beviljas att utgå före 65 år. Här avsedd »*förtidsriksdagsmannapension*» har sedan 1947 beviljats endast i tre fall, i åldrarna 61—63 år och i förening med bestående sjukdom.

SPR-systemet för statstjänstemän

De hithörande bestämmelserna har sammanfattats i följande den 28 maj 1959 utfärdade författningar, nämligen *statens pensionslöneförordning* (SFS 1959:286), *statens allmänna tjänstepensionsreglemente* (SFS 1959:287) och en särskild *förordnandepensionskungörelse* (SFS 1959:288). Samma dag har utfärdats kungörelser med övergångs- och tillägsbestämmelser till pensionsreglementet (SFS 1959:419—420).

Egenpensionens storlek bestäms på grundval av dels pensionsunderlaget, dels antalet tjänstår. Pensionsunderlaget är i regel lika med lönen i lönegradens slutlöneklass. I allmänhet fordras för hel egenpension 30 tjänstår. Hel egenpension utgör 65 % av pensionsunderlaget. Från 67 års ålder utgår ett tillägg som fr. o. m. 1.7.1968 utgör 166 kr. för månad vid 30 tjänstår.

Egenlivränta kan utgå till den som avgår från statlig befattning efter fyllda 30 år efter att minst tre år ha varit underkastad pensionsreglementet. *Egenlivränta* utgår från 65 års ålder.

Förordnandepension kan efter särskilt beslut utgå till vissa högre tjänstemän tillsatta medelst förordnande på viss tid och till vissa cheftjänstemän med förordnande tills vidare. Rätt till förordnandepension inträder under de förutsättningar som gäller beträffande ålders-, sjuk- och förtidspension och kan dessutom uppkomma, då förordnandetjänst frånträdes efter att ha innehafts minst tolv år i oavbruten följd.

Förordnandepensions belopp för månad utgör i normalfallet 65 procent av tjänstemannens pensionsunderlag, där tjänsten innehafts minst tolv år. Om tjänstemannen innehaft tjänsten i minst 12 men ej 18 år och ej uppnått 55 års ålder sker viss minskning av beloppet, under förutsättning tillika att tjänstemannen på grund av uttryckt önskan antingen får förordnandet upphävt eller vid utlöpanDET av förordnandet inte får detsamma förnyat. För tjänsteinnehav kortare tid än tolv år finns särskilda regler för pensionens reduktion med hänsyn till antalet felande fjärdedelar av år.

Samordning. Pensionsförmånerna är samordnade med folkpension och annan pension grundad på lagstiftning liksom vissa andra ersättningar på grund av socialförsäkring.

Vissa kommunala pensionsanordningar

Redogörelsen för riksdagsledamöternas pensionsförhållanden torde bära kompletteras med uppgifter om de s. k. visstidspensioner som utgår till borgarråd, som före pensionsåldern avgår vid utgången av tjänstgöringsperiod — oavsett anledningen till avgången. [Pensionsreglemente för borgarråd, antaget av stadsfullmäktige 17.12.1951 med ändringar senast antagna av fullmäktige 6.12.1961 (Kf 1961: 74) och 18.6.1962 (Utl. 1962: 168).] Om den uppnådda tjänstetiden uppgår till tre eller flera tjänstgöringsperioder (en period = 4 år) med en tillgodoräknad tjänstetid av 12 år eller mer utgår hel pension. Understiger den uppnådda tjänstetiden 12 år, utgår avkortad visstidspension. Om den uppnådda tjänstetiden understiger 9 år skall vid fastställande av tjänstetid för visstidspension tjänstetiden ökas med hälften, dock högst med tiden från tjänstgöringsperiodens utgång till pensionsåldern och icke i något fall till mer än 9 år. En tjänstgöringsperiod av minst 4 år ger sålunda en tillgodoräknad tjänstetid av 6 år, medan två tjänstgöringsperioder lika med 8 år ger en tillgodoräknad tjänstetid av 9 år. Ett borgarråds pensionslön utgöres av den vid varje tid gällande månadslönen i lönegrad KB 4 (C 2) jämte hälften av det vid varje tid gällande skillnadsbeloppet mellan månadslönerna för lönegraderna KB 10 (C 8) och KB 4 (C 2).

Hel visstidspension utgör 62 % av pensionsunderlaget (8 444 kr. i 1968 års nivå) multiplicerat med tjänstetidsfaktorn, dvs. i ovannämnda fall resp. 0,5 och 0,75 för 6 resp. 9 år. Visstidspensionerna utgör i 1968 års nivå för år lägst (= tillgodoräknad tjänstetid 6 år) 31 416 kr. och för en tjänstetid av 9 år 47 112 kr. Hel pension vid en tillgodoräknad tjänstetid av 12 år eller mer uppgår till 62 820 kr. för år.

Ovannämnda pensionsbelopp utgår längst intill dess vederbörande fyller 65 år. För tid härefter utgår egenpension som i regel är lika med visstidspensionen. Egenpensionen kan bli större om annan tillgodoräkningsbar tid kan åberopas. Denna pension är samordnad med utgående socialförsäkringsförmåner.

För kommunal- och landstingsråd gäller normalpensionsreglementet för heltidssysselsatta kommunala förtroendemän (stencil, Sv. Kommunförbundet, Bilaga 1 till cirkulär K 31/67). Pensioneringsbestämmelserna anknyter till vad som gäller för borgarråd. Pensionslönen är maximerad på så sätt att arvodesbelopp som överstiger lönen i lönegrad KB 4 (C 2) inräknas till hälften och arvodesbelopp som överstiger lönen i KB 7 (C 5) ej alls inräknas i pensionslönen. Visstidspension utgår efter minst fyra år.

Bestämmelser om visstidspension gäller. Följande sammanställning visar den tillgodoräknade tjänstetiden efter olika uppdragstider.

Uppdragstid	Tillgodoräknad tjänstetid	
	efter avgång vid mandat- periods utgång	efter avgång före mandat- periods utgång
Mindre än 4 år.....		—
4 år (1 period).....	6	6
5 ».....		6
6 ».....		6
7 ».....		7
8 » (2 perioder).....	9	9
9 ».....		9
10 ».....		10
11 ».....		11
12 » (3 perioder).....	12	12
		= full pension

Från 65 års ålder upphör visstidspension och ersättes med ålderspension. Vid beräkning av denna pension medräknas tjänstetid, som kan tillgodoräknas enligt § 5 mom. 2 a) och d). Ålderspensionen kan således i förekommande fall bli högre än visstidspensionen. Pensionen utgör 62 % av underlaget.

Reglementet gäller fr. o. m. 1.7.1967, dvs. den tidpunkt då ändringarna i kommunallagen trätt i kraft.

Heltidssysselsatt förtroendeman, som avgått före 1.7.1967, omfattas således icke av detta reglemente. Eventuell pension i sådant fall får beslutas i enlighet med de grunder för pensionering av kommunala förtroendemän som rekommenderades kommunerna år 1964. Däremot får förtroendeman, som omfattas av detta reglemente, tillgodoräkna tjänstetid även före 1.7.1967. Detta följer av övergångsbestämmelsen till § 5. Beträffande löneställningen för borgarråd gäller att de är placerade i KB 10 = 10 467 kr. för månad. Kommunal- och landstingsrådets löner varierar starkt med hänsyn

till arbetsområdets storlek m. m. I större kommuner är de placerade inom latituden KB 1—4 (KB 1 = löneklass 33 på 5-ort = 5 529 kr.; KB 4 = C 2 = 6 421 kr.).

Avgångsersättningar (motsvarande) i vissa utländska parlament

Förvaltningskontoret har i sammanhanget inhämtat uppgifter från vissa andra stater om i vad mån avgångsersättning utgår till parlamentariker som lämnar sin parlamentsplats före pensionsålderns inträde. Sammanfattningsvis framgår av uppgifterna att avgångsersättning utbetalas i angivna läge i Danmark, Norge och Västtyskland enligt i princip samma system; Västtyskland dock med en ytterligare påbyggnad av ett månadsarvode för varje parlamentsår utöver det första. I Israel, Nederländerna och Österrike utbetalas avgångsersättning men efter inbördes olika ersättningsgrunder. I Finland, Frankrike, Schweiz och Storbritannien förekommer ingen avgångsersättning. Visst bidrag kan dock i Storbritannien utgå efter behovsprövning.

Danmark

Ledamot av Folketinget, som ej återvalts och som valdes vid föregående ordinarie val, får grundarvode minus pensionsbidraget, f. n. netto 3 832 dkr. per mån., under tre månader efter mandattidens utgång.

Israel

Ledamöter, som lämnar parlamentet (Knesset) eller som inte återväljes och som inte är berättigade till ålderspension, får en engångssumma utgörande 11 % av sin sista månadslön multiplicerad med det antal månader de varit medlemmar av Knesset. Samma ersättning utgår till familjen till en medlem, vilken dör under sin mandattid, men som ännu ej var berättigad till pension. Därutöver utbetalas till en sådan familj ett belopp lika med medlemmens årslön.

Nederländerna

Ledamot av andra kammaren, som drar sig tillbaka eller inte återväljs, får avgångsbidrag i minst två år. Första året får han 80 procent (sv. kr. 22 720/år) och andra året 65 procent (sv. kr. 18 460/år) av det ordinarie parlamentsarvode på för närvarande 20 000 floriner/år (= sv. kr. 28 400/år). Om han varit medlem i mer än två år får han för varje år utöver två år, dock högst sex år, 50 procent av arvode.

Norge

Ordinarie stortingsrepresentant, som varit medlem i mera än 12 månader

i sträck och som ej återvalts, får likaledes månadsarvodet, 4 083 nkr., i tre månader utöver mandattiden.

Förbundsrepubliken Tyskland

Medlem av Förbundsdagen, som frivilligt avgår eller ej återväljes och som tillhört Förbundsdagen under minst ett år, får månadsarvodet, 2 360 DM, under tre månader. För varje ytterligare år, som ledamotskapet varat, utgår en månadslön. Efter yrkande kan presidenten godkänna att månadslönerna utbetalas i en enda summa.

Österrike

Ledamot av nationalrådet, som avgår och som har suttit en hel mandatperiod, får tredubbelt arvode för avgångsmånaden. Om han suttit i två på varandra följande mandatperioder får han det sista månadsarvodet sexdubblat, och, om han suttit i tre på varandra följande mandatperioder, tolvdubblat, då han lämnar nationalrådet. Motsvarande bestämmelser gäller även för ledamöter i förbundsrådet.

Uppgifterna om ovannämnda förhållanden hänför sig till olika tidpunkter, i stort sett åren 1967—1968.

Förslag inom riksdagen

I motionen II: 647 år 1968 hemställde riksdagsledamoten B. Rubin att riksdagen måtte ändra reglerna om pension till riksdagsman i ersättningsstadgan på så sätt, att riksdagsman som avgår i samband med enkammarreformen får pension i skälig omfattning. Förslaget åsyftar bestämmelser om avgångsvederlag vid ett enda tillfälle, nämligen då Sverige övergår från tvåtill enkammarssystem. Motionären anför för förslaget allmängiltiga motiv, nämligen riksdagsledamotens behov av hjälp att komma över den första besvärliga yrkesmässiga anpassningsperioden under övergången från det parlamentariska arbetet tillbaka till det civila livet.

Enligt konstitutionsutskottets memorial nr 19 år 1968 har behandlingen av motionen i fråga uppskjutits till höstsessionen av 1968 års riksdag.

Överväganden och förslag

Såsom framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser har den särskilda riksdagsmannapensioneringen, som infördes 1947 efter förslag av Kungl. Maj:t, i princip avskaffats år 1960, då riksdagsmannaarvodet gjordes pensionsgrundande inom den allmänna tilläggs-pensioneringen från och med 1.1.1960. Två modifikationer har dock införts dels med hänsyn till att pensionsåldern inom tilläggs-pensioneringen är 67

år och dels med hänsyn till att i denna pensionering sker ett successivt växande beroende på levnadsåldern och att riksdagsmännen vid tilläggs pensioneringens införande redan hade en särskild pensionering. Sålunda kan temporär pension mellan 65 och 67 år beviljas under vissa förutsättningar liksom viss pension enligt den tidigare gällande riksdagsmannapensioneringen övergångsvis beviljas den som varit ledamot av riksdagen 1960 eller tidigare.

I konstitutionsutskottets memorial 1960: 27 framhölls bl. a.

I 5 § andra stycket lagen om försäkring för allmän tilläggs pension ges, som nämnts, möjlighet att jämställa inkomster av annat förvärvsarbete än anställning med inkomst av anställning. Detta har bl. a. skett med tanke på kommunala förtroendemän. Riksdagsmannaupdraget är numera av sådan omfattning, att det under en stor del av året upptar en betydande del av riksdagsmannens arbetstid. Även mellan riksdagssessionerna fordrar det arbete. Det framstår under sådana omständigheter som skäligt, att riksdagsmannaarvodet i pensionshänseende betraktas som om det vore inkomst av anställning. En bestämmelse med sådant innehåll föreslås därför införd i arvodesstadgan. Av den föreslagna regeln följer, att hela riksdagsarvodet blir pensionsgrundande samt att riksdagen skall erlägga avgiften enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension.

Redan 1960 har sålunda vissa paralleller dragits mellan uppdrag som kommunal förtroendeman och riksdagsmannaupdraget. Såväl uppdrag som kommunal förtroendeman hos landsting och större kommuner som riksdagsmannaupdrag har sedan dess alltmera tenderat att bli vederbörandes huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Pensions- och trygghetsfrågorna har härigenom kommit att tilldra sig accentuerad uppmärksamhet inte minst med hänsyn till det politiska livets speciella struktur. Vad gäller de kommunala förtroendemännen har sedan länge funnits pensionsrätt för borgarråden i Stockholm medan för övriga heltidssysselsatta kommunala förtroendemän gäller ett särskilt normalpensionsreglemente med giltighet först fr. o. m. 1.7.1967. Särskild rekommendation om grunder för pensionering av sådana kommunala förtroendemän har dock givits kommunerna år 1964.

Den sålunda gällande pensionsrätten för de kommunala förtroendemännen innebär i princip att de inordnats i det för resp. kommuns anställda gällande pensionsreglementet. Viss specialreglering har dessutom skett med hänsyn till uppdragens speciella karaktär. Sålunda kan s. k. visstidspension tillkomma den som då uppdraget upphör kan återopa minst en mandatperiod, dvs. för närvarande 4 år. Pensionsberäkningen anknyter till pensionsbestämmelserna i övrigt med den skillnaden att för hel pension erfordras endast 12 år i stället för normalt 30 år. Visstidspensionen, för vilken endast innehav av uppdraget medräknas, ersättes vid 65 års ålder, som betraktas som pensionsålder, med ålderspension. Ålderspensionen är normalt

lika stor som visstidspensionen men kan bli större än denna på grund av att även anställningstid bl. a. hos kommunen kan medräknas.

För riksdagsledamöterna saknas för närvarande — bortsett från den övergångsvis kvarstående möjligheten inom den särskilda riksdagsmannapensioneringen att medge sådan pension före 65 års ålder — varje form av pension eller avgångsersättning för den händelse ett riksdagsmandat icke förnyas och ledamoten ej uppnått 65 års ålder. Då riksdagsmannauppgiften såsom ovan framhållits med hänsyn till omfattningen av de med detsamma förenade arbetsuppgifterna för många blivit huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla, måste ett bortfall av uppdraget, i vart fall om ledamoten uppnått en viss ej alltför låg ålder, medföra avsevärda svårigheter vid återgång till det tidigare arbetsfältet. I olika sammanhang har också framhållits önskvärdheten av att befrämja en förnyring av riksdagens sammansättning t. ex. genom att ej ha för hög pensionsålder. Båda dessa synpunkter skulle kunna tillgodoses om man införde något slags visstidspensionering för riksdagsledamot, vars mandat upphör före fyllda 65 år, som i princip är den för ledamot gällande pensionsåldern.

Det utmärkande för visstidspensioneringen för de kommunala förtroendemännen är att den inpassats i det för kommunens anställda gällande pensionssystemet. För riksdagens ledamöter finns i princip inte något särskilt pensionssystem vid sidan av den allmänna tilläggs pensioneringen, bortsett från den temporära pensionen mellan 65 och 67 år samt den övergångsvis kvardröjande särskilda riksdagsmannapensioneringen. En pensionsanordning för riksdagsledamöterna i linje med visstidspensioneringen inom kommunerna kan alltså inte infogas i ett redan befintligt system. Detta bör självfallet inte hindra att en sådan pensionering anordnas för riksdagens ledamöter. Det sätt på vilket pensionsfrågan lösts för dessa och den särskilda reglering som gäller i speciella fall måste dock beaktas i sammanhanget. Mot bakgrunden av vad sålunda anförts skulle en pensionering kunna ordnas enligt följande för riksdagsledamot, vars mandat upphör före fyllda 65 år.

För rätt att erhålla pension vid mandatets upphörande bör gälla vissa minimivillkor i fråga om ålder och antal riksdagsår, varjämte pensionen bör samordnas med eventuellt utgående förtidspension enligt lagen om allmän försäkring, lön eller egenpension på grund av anställning i allmän tjänst eller den särskilda pension som kan tillkomma riksdagsledamot före 67 års ålder. Vad gäller åldersvillkoret är det uppenbart, att de svårigheter som uppstår i samband med riksdagsledamotens återgång till en borgerlig gärning accentueras med stigande levnadsålder. En lämplig minimiålder synes ur olika synpunkter vara 50 år. Denna ålder överensstämmer för övrigt med den som gäller för rätt till årlig ersättning åt den som blir övertalig i samband med vissa indragningar inom försvaret. Emellertid torde de nyssnämnda svårigheterna kunna bli avsevärda även för den som ej uppnått 50 års ålder om riksdagsmannauppgiften varit under en lång följd av år.

Möjlighet att erhålla pension synes därför i analogi med vad som gäller för årlig ersättning böra beredas jämväl den som uppnått 45 men ej 50 år. Detta bör dock vara rena undantagsfall och avse endast sådana som kan åberopa betydligt fler riksdagsår än vad som kommer att gälla för 50-åringen. Övervägande skäl torde tala för att minimitiden för rätt till pension för den som vid mandatets upphörande uppnått 50 år sättes till 6 år. För att markera undantagsställningen för den som uppnått 45 men ej 50 år torde det minsta erforderliga antalet riksdagsår i dessa fall böra sättas till 10. Antal riksdagsår beräknas i alla här avsedda sammanhang utan hänsyn till eventuella uppehåll mellan mandatperioderna.

Hur många riksdagsår som skall erfordras för att hel visstidspension skall utgå liksom storleken av hel sådan pension är två frågor som inte bara har nära samband med varandra utan också torde påverkas av de pensionsförhållanden som nu gäller för riksdagsledamot, vars mandat upphör vid uppnådda 65 år eller senare. För hel pension erforderlig tjänstetid är inom såväl den kommunala visstidspensioneringen som den statliga förordnandepensioneringen 12 år, medan motsvarande krav inom den särskilda riksdagsmannapensioneringen är 20 år. Inom den allmänna tilläggs pensioneringen, som är den enda pensionering som i princip gäller för riksdagens ledamöter, är kravet i normalfallet 30 år — liksom inom annan statlig, kommunal och privat tjänstepensionering utom visstidspensioneringen — men är nedsatt till 20 år för den som är född 1914 eller tidigare och till 21—29 år för den som är född 1915—1923. Vid avvägningen av hur många riksdagsår som bör erfordras för hel visstidspension bör bl. a. beaktas, att riksdagsmannaupdraget icke torde vara att helt jämställa med exempelvis uppdrag som heltidssysselsatt kommunal förtroendeman vad gäller den tidsperiod under vilken det normalt kan komma att fullgöras. Det torde också vara rimligt, att en förhållandevis lång riksdagsmannatid bör ge bättre förmåner än en kortare tid. Tiden får dock icke sättas så lång att den motverkar syftet att åstadkomma förnygring av riksdagen. Slutligen torde icke sådana regler böra skapas som gör att visstidspensionen kan bli större än den allmänna tilläggs pension som framdeles kommer att utgå till riksdagsledamoten och som då avlöser visstidspensionen. Från dessa utgångspunkter borde lämpligen för hel pension erfordras 20 riksdagsår och beloppet av hel pension utgöra ca 20 000 kr. för år, ett belopp som något understiger det maximala belopp, 22 620 kr., som inom den allmänna tilläggs pensioneringen svarar mot nu gällande basbelopp, 5 800 kr. Härigenom skulle varje riksdagsår ge ca 1 000 kr. i årlig visstidspension. Lägsta årspension till den som vid mandatperiodens utgång uppnått 50 års ålder skulle bli ca 6 000 kr.

Den pension som beviljas enligt grunderna ovan torde böra göras värdebeständig. Detta kan lämpligen ske genom att pensionen ställs i relation till basbeloppet inom den allmänna försäkringen. Tillräcklig anledning torde nämligen saknas att, i likhet med vad som gäller den nu övergångsvis gäl-

lande särskilda riksdagsmannapensioneringen, anknyta till de förändringar som beslutas av pensionerna till f. d. anställningshavare i statens tjänst. Det föreslås alltså att månadsbeloppet av hel visstidspension skall utgöra 30 procent av basbeloppet inom den allmänna försäkringen (f. n. $30\% \times 5\,800 = 1\,740$ kr., för år 20 880) och varje riksdagsår ge en månadspension av 1,5 % av samma basbelopp.

Med hänsyn till visstidspensioneringens karaktär torde den rimligen böra samordnas med lön eller egenpension på grund av anställning i allmän tjänst, med förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring samt med temporär pension enligt 7 § andra stycket ersättningsstadgan eller pension enligt den särskilda riksdagsmannapensioneringen. Visstidspensionen synes i samtliga fall böra minskas med beloppet av sådan annan förmån och alltså i vissa fall ej alls utgå.

Pensionen förutsättes skola utgå fr. o. m. dagen efter den då mandatperioden utgått t. o. m. den månad varunder pensionstagaren uppnår 67 års ålder. Rätten till densamma skall givetvis upphöra om pensionstagaren ånyo blir ledamot av riksdagen.

Då visstidspensionen avses skola utgå fram till 67 års ålder och vara samordnad med andra pensionsförmåner som kan grunda sig på riksdagsmannaupdraget eller på anställning i allmän tjänst, erfordrar ett beslut i enlighet med förslaget i princip icke några ändringar av gällande bestämmelser för pensionering av riksdagsledamot och hans efterlevande. Den möjlighet som föreligger för riksdagens förvaltningskontor att, när särskilda omständigheter därtill föranleder, bevilja riksdagsmannapension under i övrigt gällande villkor till den som inte fyllt 65 år torde dock förutsättas knappast komma att utnyttjas, om här föreslagen visstidspensionering genomföres.

Med hänsyn till att, såsom ovan föreslagits, minimiåldern för erhållande av visstidspension för riksdagsledamot satts så högt som 50 år — i särskilda undantagsfall 45 år — kan ifrågasättas om ej engångsersättning bör beredas den som ej uppnått sådan ålder men vars mandat likväl upphör. Av redogörelsen för motsvarande förhållanden i ett antal andra länder framgår, att sådan engångsersättning utgår i vissa av dessa. Det föreslås, att engångsersättning, motsvarande tre månadsarvoden, tilldelas den som varit ledamot av riksdagen minst tre år och som icke i samband med mandatets upphörande återgår till eller erhåller anställning i allmän tjänst eller blir berättigad antingen till visstidspension enligt förslaget ovan eller till pension enligt 7 § andra stycket ersättningsstadgan eller till särskild riksdagsmannapension eller till förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring.

Förslag till lag om ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande bifogas (*underbilaga 2*).

Marianne Sjönell

Byråchef i statens personalpensionsverk

Sammanställning över några pensionsfall, aktuella åren 1969 och 1970, beräknade i 1968 års nivå

- Förutsättning: 1. att pension för mindre antal år än 8, lägst 2 år, beviljas efter prövning,
 2. att temporär förhöjning beviljas efter prövning med maximalt belopp,
 3. att medelpoängen vid beräkning av ATP är 6,5 poäng,
 4. att ingen riksdagsledamot uppstår lön eller pension p.g.a. anställning i allmän tjänst.

Född år	uppnådd ålder avg.-året	totalt antal år t.o.m. 1969 resp. 1970	därav enl. överg.- best:a ¹	ATP- grun- dande	Pension från 65 eller 66 år			Pension från 67 år			
					enl. överg.- best:a	Avd. A. temp. förhöj- ning 65—67 max.	s:a kr. max.	enl. överg.- best:a	FP för ensamstående	ATP max.	s:a kr.
1905	65 år	1953—1970=18	8	11	7 714	11 484	19 198	7 714	5 220	12 441	25 375
1904	66 år	1953—1970=18	8	10	7 714	10 353	18 067	7 714	5 220	11 310	24 244
1903	67 år	1952—1970=19	9	9	—	—	—	8 678	5 220	10 179	24 077
1902	68 år	1953—1970=18	8	8	—	—	—	7 714	5 220	9 048	21 982
1901	69 år	1938—1970=33	20	7	—	—	—	19 284	5 220	7 917	32 421
1901	69 år	1956—1970=15	5	7	—	—	—	4 821	5 220	7 917	17 958
1900	70 år	1938—1970=33	20	6	—	—	—	19 284	5 220	6 786	31 290
1900	70 år	1954—1970=17	7	6	—	—	—	6 750	5 220	6 786	18 756
1900	70 år	1956—1970=15	5	6	—	—	—	4 821	5 220	6 786	16 827
1900	70 år	1957—1970=14	4	6	—	—	—	3 857	5 220	6 786	15 863
1899	71 år	1950—1970=21	11	5	—	—	—	10 606	5 220	5 655	21 481
1896	74 år	1961—1970=10	—	2	—	—	—	—	5 220	2 262	7 482
1904	65 år	1954—1969=16	7	10	6 750	10 353	17 103	6 750	5 220	11 310	23 280
1893	76 år	1939—1969=32	20	—	—	—	—	19 284	5 220	—	24 504

¹ 1960 dubbelräknas

Förslag

till

Lag

angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande.

Härigenom förordnas, att i stadgan den 21 februari 1941 om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande¹ närmast efter 7 § skall införas en ny paragraf, betecknad 7 a §, av nedan angiven lydelse.

7 a §.

1 mom. Den, som varit ledamot av riksdagen minst sex år och som vid mandatets upphörande uppnått 50 men ej 67 års ålder, skall äga rätt till s. k. visstidspension i enlighet med vad nedan angives. Ledamot, som uppnått 45 men ej 50 års ålder, skall jämväl äga rätt till sådan pension under förutsättning att han varit ledamot av riksdagen minst tio år.

För hel visstidspension erfordras minst tjugo riksdagsår. Sådan pension utgör för månad 30 procent av det vid varje tidpunkt gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Då antalet riksdagsår är mindre än tjugo och rätt till pension föreligger, utgör den månatliga pensionen för varje riksdagsår 1,5 procent av förenämnda basbelopp.

För beräkning av riksdagsår enligt första och andra styckena ovan medräknas ej tid efter fyllda 65 år.

Visstidspension utgår från och med månaden efter den, då mandatperioden utgått, längst intill den månad varunder 67 års ålder uppnås. Rätten till pension upphör om pensionstagaren ånyo blir ledamot av riksdagen. Avlider pensionstagaren under tid då rätt till pension föreligger, utgår pensionen till och med den dag en månad förflutit efter pensionstagarens frånfälle. Upphör pensionrätten av annan anledning, utgår pensionen till och med utgången av den månad, under vilken rätten upphört.

För tid då den som är berättigad till visstidspension tillika uppbär förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring, lön eller egenpension på grund av anställning i allmän tjänst eller pension enligt 7 § andra stycket eller riksdagsmannapension jämlikt bestämmelser om pension för riksdagsmannaupdrag (riksdagsmannapension) skall visstids-

¹ Senaste lydelse se betr. 7 § SFS 1962: 622 med ändring SFS 196:7 563.

pensionen minskas med sålunda utgående förmån och i förekommande fall ej utgå. Vid tillämpning av avdragsreglerna skall pensionbelopp, som hänför sig till riksdagsmannapension, beräknas med tillägg eller avdrag varom stadgas i bestämmelserna härom samt tjänstepension beräknas efter det bruttobelopp, basbelopp eller motsvarande belopp, som för densamma är tillämpligt. Avdragsbelopp, som skall gälla från början av utbetalningsår, skall tillämpas under hela året, såvida icke därigenom månatligt pensionsbelopp blir mindre än som eljest skolat utgå.

Visstidspension må icke tillkomma den som genom lagakraftgående dom förklarats förlustig sitt riksdagsmannauppsdrag eller upphört att vara svensk medborgare eller trätt i främmande makts tjänst. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor skall dock äga att i sistnämnda båda fall efter särskild framställning besluta om rätt för vederbörande att helt eller delvis uppbära pensionen.

2 mom. Den, som varit ledamot av riksdagen minst tre år och som icke i samband med mandatets upphörande återgår till eller erhåller anställning i allmän tjänst eller blir berättigad till visstidspension enligt bestämmelserna i 1 mom. eller till pension enligt 7 § andra stycket eller till riksdagsmannapension eller till förtidspension (sjukbidrag) enligt lagen om allmän försäkring, skall vid mandatets upphörande erhålla engångsersättning motsvarande tre månadsarvoden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969 och skall tillämpas på den vars mandatperiod utgår den 31 december 1968 eller senare.